

El campanar de Sant Bartomeu del Mallol

Xavier Pallàs Mariani

El campanar de l'església de Sant Bartomeu del Mallol és un mirador privilegiat de la Vall d'en Bas. Aixecat damunt un estratègic turó que va ser el centre administratiu del vescomtat de Bas, constitueix un element inconfusible del poble del Mallol i del paisatge de la Vall. El campanar és d'estil neoclàssic reformat a finals del segle XIX. La revista *L'Olotí* deixa constància d'aquestes reformes en un text publicat l'any 1892: «(...) *Dich que'ls mallolenchs fan sacrificis grossos per llur vila perquè no hi ha gayre temps que han engrandit sa iglesia posantla que fa goig per dintre, y per fora fa molta patxoca, perquè hi han pujat un campanar que's veu de qui sabahont y l'han farcit de campanas de lo bo y mellor, tant que la grossa es la que va valer à n'en Barberí d'Olot la medalla d'or en la Exposició Universal de Barcelona (...)*».¹

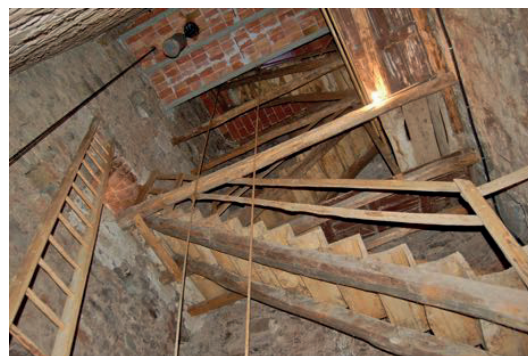
La torre és de planta quadrada amb un segon cos amb els caires aixamfranats i amb una coberta de cúpula semiesfèrica emmarcada per una cornisa motllurada. La sala de campanes té una finestra a cada cara d'on hi pengen les campanes.

L'origen de l'església l'hem d'anar a buscar a la capella dedicada a sant Just que hi havia dins el recinte del castell del Mallol. L'any 1251 Gueraua d'Anglesola, vescomtessa de Bas, hi fundà un benefici sota la invocació d'aquest sant², i l'any 1365 ja hi trobem instituït el benefici sota la invocació de sant Bartomeu.³ Després dels terratrèmols de 1427-1428, l'església es construí fora del castell. El nou temple encara no devia tenir campanar de torre sinó que devia ser de cadireta. Si ens fixem en la zona superior de la façana, damunt l'ull de bou, veurem que encara s'intueixen tres pilars que conformaven una espadanya de doble obertura. A principis del segle XVII l'edifici amenaçava ruïna,⁴ situació que es veié agreujada per les seqüeles de la Guerra dels Segadors, quan la vila fou objecte de diversos atacs durant els anys 1657 i 1658 per part dels diferents bàndols.⁵ El temple es reconstruí ben aviat i es va beneir l'any 1662.⁶ És probable que el primer campanar de torre es construí en aquest moment. En tot cas, gràcies a la visita pastoral que hi efectuà el bisbe de Girona l'any 1727 sabem que al segle XVIII el campanar ja tenia quatre campanes, dues de grans i dues de petites,⁷ i per tant l'antiga espadanya ja s'havia convertit en una torre per poder albergar aquest número de campanes. Més tard, a l'entorn de 1760, es feu una ampliació del temple que donà la planta actual a l'edifici.⁸

De les antigues campanes del Mallol no en sabem gairebé res,

Campanar de Sant Bartomeu del Mallol.
(Autor: Xavier Pallàs)

Escala de fusta del campanar del Mallol.
(Autor: Xavier Pallàs)

Campana de Sant Just.
Feta l'any 1847 per Rafel Barberí.
(Autor: Xavier Pallàs)

Detall de la campana Josepa.
Fosa l'any 1941 a la foneria Barberí d'Olot.
(Autor: Xavier Pallàs)

Detall de la campana Miquela.
Fosa l'any 1941 a la foneria Barberí d'Olot.
(Autor: Xavier Pallàs)

ja que de moment no se n'ha trobat constància documental. L'única referència bibliogràfica ens l'aporta Joaquim Danés en el seu *Pretèrits Olotins*, on esmenta que, abans de la Guerra Civil (1936-1939), les quatre campanes del Mallol eren fetes per la foneria Barberí d'Olot.⁹ Això les situa cronològicament al segle XIX o a principis del XX. Una d'elles fou feta l'any 1888 i, tal com en deixa constància la premsa de l'època, fou la que va fer guanyar als Barberí la medalla d'or a l'Exposició Universal de Barcelona.

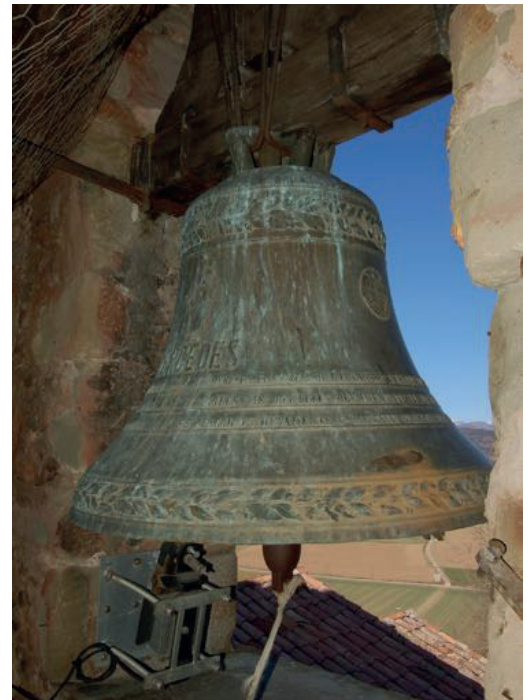
Malauradament, durant la Guerra Civil totes les campanes foren requisades i portades a Olot per fer-ne material bèl·lic.¹⁰ En acabar el conflicte només n'havia sobreviscut una, que fou recuperada per Pere Salgueda a l'Hospici d'Olot, on hi havia el dipòsit de material confiscat.¹¹ Aquesta campana, que actualment és la més petita del campanar (Ø 49,5 cm), fou fosa per Rafel Barberí l'any 1847 i dona la nota nominal Fa5. En el bronze duu una inscripció molt interessant que ens recorda el canvi d'advocació de l'església: «PROPIETAT DE S[ANT] IUST DE LA VILA DEL MAIOL [A]BUY TITVULAR S[ANT]BARTOMEU». Val a dir que el canvi d'advocació de l'església no està relacionat amb les reformes de l'edifici, sinó amb l'extinció del benifet de sant Just i la pervivència del de sant Bartomeu. També, està decorada amb una creu i la imatge d'un sant vestit amb cuirassa, una palma a la mà dreta i una espasa a l'esquerra. Curiosament duu la inscripció «BARTOMEU» al pedestal, però la imatge d'un sant soldat màrtir sembla correspondre més a sant Just que a sant Bartomeu, el qual és representat amb altres atributs.

Quan es va acabar la Guerra Civil, es tornà a proveir el campanar de Sant Bartomeu del Mallol de campanes. El dia 24 d'agost de 1941, festivitat de Bartomeu, se'n beneïren tres de noves, totes elles foses a Can Barberí d'Olot. La més petita de les tres (Ø 73 cm), la que dona com a nota nominal un Si4, és anomenada Josepa i fou un donatiu del matrimoni Francesc Puigvert i Josefa Creuhet Francés, tal com indica la seva inscripció: «CAMPANA DONATIVO DE LOS CONSORTES FRANCISCO PUIGVERT Y JOSEFA CREUHET (sic) FRANCÉS A LA IGLESIA DEL MALLOL. SIENDO BAUTIZADA POR EL R[everen]DO CURA PARROCO D[on] JOSÉ RIERA CON EL NOMBRE DE JOSEFA. Y APADRINADA POR LOS EXPRESADOS CONSORTES. MALLOL 24 AGOSTO 1941". També duu l'oració: "SAN JOSE ROGAD POR NOSOTROS" i una imatge de sant Josep amb el Nen Jesús. Finalment, també diu: "LLAMO A LOS VIVOS, LLORO LOS MUERTOS, ALEGRO LAS FISETAS». Aquesta inscripció ens recorda algunes de les seves funcions. Històricament el toc de les campanes s'utilitzava per regular la vida dels pobles marcant el pas del temps, assenyalant els moments d'oració i de treball, convocant els fidels, anunciant les festes, avisant de les defuncions, alertant dels perills i, fins i tot, per

allunyar les tempestes. Aquest últim toc, que es va utilitzar fins ben entrat el segle XX, va ser el causant d'un tràgic succés el dia 7 de juny de 1912. La notícia va sortir a la premsa amb aquestes paraules: «En la tempesta que's va desenrotllar ahir a la tarde, va caure un llamp al campanar de l'iglesia del Mallol, causant la mort de la campanera que estava senyalant el mal temps. Tant desgraciat accident va causar fonda impressió entre els vehins. R. I. P.».¹²

La campana mitjana (Ø 84,4 cm), anomenada *Miquela*, fou costejada pels germans Puigvert Rovira en record del seu difunt pare Miquel Puigvert Sala, i l'apadrinaren Joan Puigvert Viñeta i Magdalena Puigvert Crehuet. Duu unes inscripcions molt semblants a la seva germana petita: «CAMPANA DONATIVO QUE HACEN A LA IGLESIA LOS HERMANOS PUIGVERT ROVIRA EN CUMPLIMIENTO DEL LEGADO DE SU DIFUNTO PADRE MIGUEL PUIGVERT SALA Q[ue] E[n] P[az] D[escanse]. BAUTIZADA POR EL R[everen]DO CURA PARROCO D[on] JOSE RIERA, CON EL NOMBRE DE MICAELA. APADRINANDOLA JUAN PUIGVERT VIÑETA Y MAGDALENA PUIGVERT CREUHET (Sic). MALLOL 24 AGOSTO DE 1941». També, fa referència als seus usos: «LLAMO A LOS VIVOS, LLORO LOS MUERTOS, ALEGRO LAS FIESTAS». I duu una oració al sant a qui va dedicada: «SAN MIGUEL ROGAD POR NOSOTROS», amb una imatge de l'arcàngel duent un casc, una capa i una espasa a la mà dreta. La campana emet la nota nominal La4.

Finalment, la campana més gran col·locada l'any 1941 va ser un donatiu del matrimoni Miquel Puigvert Rovira i Mercè Corominola Codina. La campana, però, va haver de ser refosa l'any 1962. Tot el poble del Mallol va col·laborar en la restauració. Els treballs es dugueren a terme una altra vegada a can Barberí d'Olot i la campana resultant, la més grossa de la Garrotxa fabricada per aquesta foneria, mesurà 109,2 cm de diàmetre i donà la nota nominal Fa#4. La cerimònia de benedicció, oficiada pel bisbe de Girona, Josep Cartaça i Inglés, tingué lloc el 19 d'agost i se li posà per nom *Mercè*. Fou apadrinada novament per Mercè Corominola, per, ja vídua, i en aquesta ocasió estigué acompanyada pel seu nebot Miquel Puigvert Crehuet. La campana està decorada amb la imatge de sant Bartomeu i de la Mare de Déu de la Mercè amb el Nen Jesús. També duu l'escut del papa Joan XXIII i el del bisbe de Girona Josep Cartaça. La seva inscripció ens recorda els detalls de la seva història: «FUI DONADA EN 1941 POR LOS CONSORTES MIGUEL PUIGVERT ROVIRA Y MERCEDES COROMINOLA CODINA. RESTAURADA EN 1962. EL EXC[elentis]MO S[eño]R OBISPO DE GERONA D[oc]tor D[on] JOSÉ CARTANA E INGLÉS ME BENDIJO EL DIA 19 DE AGOSTO. SIENDO PONTÍFICE ROMANO S[u] S[antidad] JUAN XXIII. Y PARROCO DEL MALLOL D[on] RAMON PLANAGUMA CODINA. ME APA-

Campana *Mercè*. Refosa l'any 1962 per la foneria Barberí d'Olot. (Autor: Xavier Pallàs)

Els padrins de la campana *Mercè* amb el bisbe de Girona Josep Cartaça el dia 19 d'agost. Al centre, Miquel Puigvert Crehuet i a l'esquerra Mercè Corominola Codina. (Arxiu: Puigvert Crehuet. Autor desconegut).

Cerimònia de bateig de la campana Mercè, oficiada pel bisbe de Girona, Josep Cartaïà, davant l'església del Mallol el dia 19 d'agost de 1962. (Arxiu: Puigvert Crehuet. Autor desconegut).

Festa de benedicció de la campana Mercè el dia 19 d'agost de 1962. Darrere la nena que toca la campana hi ha la Josefina Puigvert Masó, filla de Miquel Puigvert Crehuet, padri de la campana. (Arxiu: Puigvert Crehuet. Autor desconegut).

DRINÓ NUEVAMENTE D[os] J[A] MERCEDES COROMINOLA CODINA VIUDA. ACOMPAÑANDOLA SU SOBRINO MIGUEL PUIGVERT CREHUET. TODO EL PUEBLO FIEL COLABORÓ A MI RESTAURACIÓN Y A TAN CRISTIANA FIESTA».

Actualment, el campanar de Sant Bartomeu del Mallol ja no té un campanar que toqui de forma habitual, però el seu magnífic conjunt de campanes sona diàriament gràcies a uns electromartells accionats des d'una centraleta. La mecanització de les campanes ha permès seguir fent el tocs de les hores, de l'Àngelus, de missa, de difunts i de festa. Val a dir que, tot i que les campanes no han deixat de sonar, el seu toc ara s'ha uniformitzat i ha perdut part de la riquesa musical i del sentiment que li donava la mà humana. En ocasions especials, però, alguns veïns del poble encara pugen al campanar i fan sonar manualment les campanes. Aquesta és una iniciativa que valdria la pena potenciar ja que el toc manual de les campanes ha estat declarat Element Festiu d'Interès Nacional. Si es formés una colla de campaners disposada a tocar unes quantes vegades l'any es podrien plantejar diverses intervencions al campanar. Per una banda, restaurar l'antiga escala de fusta per a millorar-ne la seguretat; per una altra, enretirar les reixes de les finestres i revisar els jous per poder vogar i asseure les campanes. Seria la millor manera de recuperar i mantenir viu aquest patrimoni, que és part de la història del Mallol i del paisatge sonor de la Vall d'en Bas.

NOTES

- 1) L'OLOTI, Setmanari defensor dels interessos de la comarca i portaveu del Centre Catalanista, núm.262, any V, Olot: 11 de desembre de 1892, p.585.
- 2) ADG: Manuals de col·lacions beneficials, 1251, D-6, f.143v.
- 3) ADG: Manuals de col·lacions beneficials, 1365, D-162, f.143-144.
- 4) ADG: Lletres episcopals, 1613, U-318, f.90.
- 5) PAGÈS i PONS, Joan (1982): *La vila del Mallol, centre administratiu del vescomtat de Bas*. Olot: Alzamora, p.83-84.
- 6) ADG: Lletres episcopals, 1662, U-259, f.136v.
- 7) ADG: Visites pastorals, 1727-1728, P-116, f.40.
- 8) PAGÈS op. cit. p.98.
- 9) DANÉS i TORRAS, Joaquim (1937): *Pretèrits olotins*. Olot: Impremta Aubert, p.193.
- 10) ADG: Cuestionario de los hechos ocurridos en las parroquias y arciprestazgos de la diócesis de Gerona con motivo del movimiento nacional de 18 de julio de 1936. El Mallol. p. 15.
- 11) MUSEU DE LA GARROTXA, OLOT: Autorització per retirar una campana del dipòsit de l'Hospici d'Olot. 12 de juny de 1939.
- 12) EL DEBER, Setmanari d'acció catòlica d'Olot, núm.808, any XVI. Olot: 8 juny de 1912. p. 412.